

RENGISTÄ ISÄNNÄKSI

Vapaaksi kvartaalitalouden talutusnuorasta

Kaisa Kautto-Koivula • Marita Huhtaniemi

SISÄLLYS

Lukijalle	9
Kiitokset.....	14

ENSIMMÄINEN ASKEL: TALOUDELLINEN JA SOSIAALINEN UMPIKUJA

Episodi I: Mitä Kansan Henki kertoo meille ajasta?.....	18
---	----

1	Ajan järki ja henki vastakkain?	19
1.1	Talouden ääni, ajan järki, kuuluu voimakkaasti kaikkialla	19
1.2	Missä on kansan henki ja ääni ajassamme?	20
1.3	Virallisen totuuden kyseenalaistajien määrä kasvaa	21
2	Mitä ajan henki kertoo yhteiskunnastamme?	22
2.1	Työtä tekevien arki näyttäytyy raadollisena	22
2.2	Työelämän pelisäännöt – ihminen vain pelinappula	32
2.3	Kasvottoman omistajan määräysvallalla luonnonlain asema	39
2.4	Työelämän raaka henki heijastuu yhteiskunnan eri alueille	41
2.5	Menestys, raha ja kovat arvot ohjaavat myös henkilökohtaista elämää.....	46
3	Perheet ja yksilöt arjen puristuksessa	49
3.1	Arkielämämme pyörii talouden ehdoin	49
3.2	Ristiriidat syövät mielekkyyttä elämästämme	56
3.3	Ihmiset ja perheet voivat pahoin	61

Episodi II: Miten tähän on tultu ja millaisia vaikutuksia kehityskululla on ollut?	68
--	----

4	Muutosvoimat ja kehityskulku	69
4.1	Teknologia kehityksen vauhdittajana	70
4.2	Talous kehityksen veturina	73
4.3	Politiikka ja media kehityksen tukijoina	76
4.4	Millaista kehityskulku on ollut?	80
5	Liike-elämän muutos	89
5.1	Liike-elämän muodonmuutos	89
5.2	Kahdentyyppistä päästrategiaa, kahdentyyppisiä organisaatioita	94
6	Yhteiskunnan muutos	101
6.1	Yhteiskunnan muodonmuutos	101

SISÄLLYS

6.2	Avoin globaali talous muuttanut maiden välistä työnjakoa	103
6.3	Avoin globaali talous luo paineita kansalliselle työllisyydelle	104
6.4	Yhteiskunnan "vaurauden tuottamisen" strategia	105
7	Talous ja ihmisten hyvinvointi – mitä on saatu aikaan?	106
7.1	Talousihmeen etupihalla	106
7.2	Talousihmeen takapihalla	111
7.3	Minne talouskasvun ja tuottavuuden hyödyt ovat menneet?	113
Episodi III: Edessämme umpikuja?		115
8	Onko talous ajamassa meitä umpikujaan?	116
8.1	Liiallisen kilpailun ongelma	117
8.2	Alisteisuuden ongelma	119
8.3	Tuotannontekijöiden voimasuhteiden ongelmat	123
8.4	Globaali-lokaali-voimasuhteen ongelma	125
8.5	Materiaalipainotteisten tarpeiden ja talouden ongelma	127
8.6	Kovien arvojen ensisijaisuuden ongelma	128
8.7	Kapean ihmiskäsityksen ongelma	129
8.8	Nykyinen talous- ja yhteiskuntajärjestelmä umpikujassa	130
9	Miksei yhteiskuntamme tee mitään umpikujan estämiseksi?	131
9.1	Kansalaisten arkitodellisuus ja tarpeet unohdettu?	131
9.2	Mistä löytyvät aikamme viisaat ja rohkeat suunnannäyttäjät?	136
9.3	Ajetaanko hyvinvointiamme alas uusliberalistisin talousperustein?	141
9.4	Suunnan muutos vielä mahdollinen	143
9.5	Nyky aika tiensä päässä?	143
TOINEN ASKEL: MURROKSEN LUONTEEN JA SYVYYDEN YMMÄRTÄMINEN		
Oikean viitekehyksen ja näkökulman valinta		145
Episodi IV: Kuinka syvästä murroksesta on kyse?		146
10	Onko meillä oikeat linssit tulkita meneillään olevaa murrosta?	147
10.1	Onko kyseessä toisinto lähihistorian rakennemuutoksista?	147
10.2	Näemme vain sen, mitä mielemme linssit sallivat	150
11	Toistaako historiaan itseään?	157
11.1	Talouden pitkät aallot	157
11.2	Teknologiavallankumousaallot	160
11.3	Kaksois-Kondratiev-aallot ja teolliset vallankumoukset	162
11.4	Selittävätkö teolliset/teknologiavallankumoukset ajan ilmiön? ...	165

12	Kolmas ihmiskunnan kehitysaikakausi alkanut?.....	167
12.1	Ihmiskunnan talouden ja yhteiskuntien kehitysaikakaudet	167
12.2	Ensimmäinen aalto, Maatalouden aikakausi	169
12.3	Toinen aalto, teollinen aikakausi.....	170
12.4	Kolmas aalto, informaation aikakausi alkaa – vai alkaako?	174
13	Informaatioaika – vasta askel uuteen aikakauteen?	177
13.1	Uusi aikakausi edellyttää maailmankuvan muutosta	177
13.2	Informaatioaika ei täytä aikakauden tunnusmerkkejä	179
13.3	Arvonmuodostuksen logiikka ja talousteoria puuttuvat	181
13.4	Jälkiteollinen ajattelu jäänne teollisesta aikakaudesta?	181
14	Olemmeko juuri nyt aikakausimurroksessa?	183
14.1	Millainen oli edellinen aikakausimurros?	183
14.2	Aikakausimurrosten samankaltaisuus	191
14.3	Aikakausimurroksessa – mutta missä vaiheessa?	193
15	Tulevaisuuteen astuminen ei näytä helpolta	194
15.1	Poispääsy teknologiavallankumouksen käänne pisteestä	194
15.2	Miten pääsisimme pois aikakausikuilusta?	196
15.3	Aikakausikuilusta poispääsy on valta- ja valintataistelua	197
15.4	Olemme historiassa käännteentekevässä vaiheessa	198

KOLMAS ASKEL: IHMINEN JA IHMISYYS KESKIÖÖN TALOUDESSA JA YHTEISKUNNASSA..... 201

Episodi V: Meidän käsikirjoituksemme Suomen tulevaisuudeksi 202

16	Tulevaisuuskäsikirjoituksemme Suomelle	203
16.1	Suomen tulevaisuus kaipaa monenlaisia linjauksia	203
16.2	Suomi on juuri nyt suurten valintojen edessä	204
16.3	Ihminen ja ihmisyyys paluu Isännäksi -navigointikartta Suomelle	207

Episodi VI: Tulevaisuuden suunta ja muutospaineet 209

17	Talouden reunaehdot muuttuvat tulevaisuudessa	210
17.1	Luovuus ja osaaminen yhdistyvät uudenaikaiseksi taloudeksi	212
17.2	Luovuus nousee marginaalista talouden keskiöön.....	214
17.3	Luova tuotanto – uuden ajan keskeisin tuotanto.....	217
17.4	Luovan työn dynaaminen luonne ja tärkeimmät tuotannontekijät	222
17.5	Luova tuotanto ja aineeton talous perustavat voimansa verkostoekonomiaan	227

18	Teollisen ajan maailmankuvamme ei enää toimi	234
18.1	Maailmankuvan muutosta ajavat monitahoiset paineet	234
18.2	Uuteen maailmankuvaan ajavia taloudellisia tekijöitä	234
18.3	Uuteen maailmankuvaan ajavat yhteiskunnalliset tekijät	243
18.4	Teollisen aikakauden ihmiskuvan rajat tulleet vastaan	245
18.5	Ihminen itseisarvoksi – edessä ihmisyyden uusrenessanssi?	247
18.6	Uuteen maailmankuvaan ajavat ekologiset tekijät	251
18.7	Kohti uutta maailmankuvaa.....	252
Episodi VII: Päämääränä Hyvä Arjen Elämä		253
19	Visiomme tulevaisuudesta vuonna 2012	254
19.1	Ihminen ja Ihmisyys Isännäksi	254
19.2	Edessä uusi kopernikaaninen vallankumous?	255
20	Hyvän elämän strategisia arvovalintoja	256
20.1	Hyvä elämä tarkoittaa ihmisen palauttamista itseisarvoksi	257
20.2	Hyvässä elämässä tärkeää ovat tasapuoliset valtasuhteet ja talouden aikaansaama edistys	259
20.3	Hyvä elämä nostaa ihmiskeskeisyyden ja luonnon arvostamisen kehityksen kulmakiveksi	261
21	Suomen strateginen tahtotila	263
21.1	Suomi hyvän elämän ja ihmiskeskeisen yhteiskunnan edelläkävijäksi	264
21.2	Onko meillä muuta vaihtoehtoa kuin ryhtyä tiennäyttäjäksi?.....	265
Episodi VIII: Miten saavutamme tahtotilan?.....		267
22	Yhteiset tavoitteet ja maailmankuva kansallisten strategioiden perustana	268
22.1	Murrosajan strategia määrittää kansalliset tavoitteet	269
22.2	Murrosajan strategia määrittää yhteisen maailmankuvan	270
23	Mistä uuden aikakauden maailmankuvan perusta?	271
23.1	Uuden maailmankuvan perustan vaihtoehtoja	272
23.2	Voisiko uuden aikakauden perustana olla intuitio?	273
23.3	Luovuus ja ihmisyyden ydin – intuition kaksi keskeistä ilmenemismuotoa?	276
23.4	Miten intuitio muuttaisi maailmankuvaamme?	283
24	Millainen on uuden aikakauden järki?	283
24.1	Talous, yhteiskuntarakenne ja ajan järki.....	284
24.2	Miltä voisi näyttää uuden aikakauden järki?	286
24.3	Talous- ja yhteiskuntajärjestelmän pääorganisointiperiaate	290

25	Millainen on uuden aikakauden henki?	291
25.1	Uuden aikakauden järki ja perusta haastavat nykyajattelun	292
25.2	Ihmiskeskeisyys – itsekkyyttä vai sydämen sivistystä?	294
25.3	Mitä ihmiskeskeisyys ei ole?	296
25.4	Luottamus – uuden aikakauden tukipilari	299
25.5	Aikakauden henki korostaa oikeudenmukaisuutta	301
25.6	Tiellä luonnon kunnioittamiseen talous on väline, ei päämäärä ...	303
25.7	Miksei jälkiteollinen ajattelu sovi uuden aikakauden hengeksi? ..	303
26	Talous ja yhteiskunta tarvitsevat ihmiskeskeiset vaurauden luomisstrategiat	308
26.1	Tulevaisuuden innovaatio- ja muutosstrategiat	309
26.2	Suomen vaurauden luomisstrategian ylivertaisuustekijöitä	310
26.3	Ihmiskeskeinen yhteiskuntastrategia mahdollisuus Suomelle.....	312
26.4	Ihmiskeskeisyys vauhdittaa myös globaalia taloutta	314
27	Yhteiskunnan muutosstrategia	318
27.1	Uuden järjestyksen pystytys.....	319
27.2	Vanhojen rakenteiden alasajo.....	329
Episodi IX: Millaisia voisivat olla Suomen strategiapolun ensiaskeleet? .		331
28	Yhteiskuntakehitys ja infrastruktuurin evoluutiopolku	332
28.1	Vaihe 1: Saatavuus- ja sisältökeskeinen Informaatioyhteiskunta ...	332
28.2	Vaihe 2: Suoritus- ja palvelukeskeinen Informaatioyhteiskunta	333
28.3	Käännekohta: järjestelmäkeskeisyydestä ihmiskeskeisyyteen	335
28.4	Vaihe 3: Luova, luottamusverkostokeskeinen osaamisyhteiskunta	336
28.5	Vaihe 4: Hyvinvoiva ja ihmiskeskeinen yhteiskunta	337
29	Aikakausien käännekohta valta- ja valintataistelua	338
29.1	Murroksen käännekohta suuri koetinkivi	338
29.2	Näkemyistä, viisaita päätöksiä ja yhteistyötä	341
NELJÄS ASKEL: LIIKKEELLE HYVÄN ELÄMÄN PUOLESTA		343
Episodi X: Järjestelmän mureneminen on jo alkanut.....		344
30	Edessämme merkittävä käänne historiassa	345
30.1	Ensimmäinen kehitysvaihe on ollut pääomavetoinen	345
30.2	Horisontissa hämmöttää hyvä elämä – ihmisyyys ja ihmiskeskeisyys?	348
30.3	Nykyinen ajattelu ja järjestelmät vievät väärään suuntaan	349
30.4	Miten suunnanmuutos saadaan aikaan?	350

31	Irti Kvartaalitaloudesta – liikkeelle uuden työn ja hyvän elämän puolesta	352
31.1	Kahdeksan tositarinaa	352
31.2	Irtiottoon pakotetut kvartaalitalouden uhrin	354
31.3	Pakoon kvartaalitaloutta omasta halusta	365
32	Järjestelmän mureneminen on jo alkanut	387
32.1	Keihäänkärkijoukot puhkovat jo tietä uuteen aikaan.....	389
33	Pienin askelin kohti isännyyttä	390
33.1	Ymmärryksen ja sydämen voimaa	390
33.2	Toimeenpanon voimaa	390
33.3	Hyvän ja tasapainoisen elämän voimaa	391
33.4	Jokaisen on löydettävä oma tiensä	391
	Kirjallisuusviitteet	393

Kirja on jaettu neljään askeleeseen. *Ensimmäisessä askeleessa* kuvaamme meneillään olevan ajan myllerrystä, kvartaalitalouden kovuutta ja sen seurannaisvaikutuksia erilaisten ajan hengen tulkkien kannanottojen kautta. Satojen lehtiartikkeleiden, lukuisten aihetta sivuavien kirjojen ja kymmenien haastattelujen joukosta oli todella vaikeata valita tärkeimmät teemat. Kannanottoja läpikäydessämme välillä tulivat kyyneleet silmiimme välillä oli pakko nauraa makeasti ajan hengen mielettömyyksille. Tästä kaaosmaisesta kannanottoviidakosta halusimme löytää tärkeimpiä syitä aikaamme vaivaavaan ihmisten pahoinvointiin. Onko ihminen ja ihmisyyys alistettu välineen, rengin rooliin? Entä mitä tekee yhteiskuntamme tämän kasvavan sosiaalisen umpikujan poistamiseksi?

Toisessa askeleessa halusimme ymmärtää laajemmasta historiallisesta perspektiivistä meneillään olevan murroksen luonnetta ja syntymässä olevan umpikujan syitä. Olemmeko koskaan kokeneet vastaavaa? Toistaako historia itseään? Voisiko olla niin, että olemmekin juuri nyt ehkä syvemmissä murroksessa moneen sataan vuoteen?

Kolmannessa askeleessa halusimme ymmärtää tulevaisuuden tuomia uusia haasteita ja mahdollisuuksia. Mitä meidän tulisi yksilöinä ja yhteiskuntana osata ennakoida? Kolmannen askeleen punaiseksi langaksi hahmottelimme tämän koko oppimisprosessin aikana syntyneen oleellimmän ymmärryksen. Puimme sen *Ihminen ja Ihisyys Isännäksi* -käsi-kirjoitukseksi, joka on oma toivomuksemme suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuudelle. Uskomme vahvasti Suomen edelläkävijyyteen ihmisen arjen hyvinvoinnin ja ihmiskeskeisen yhteiskunnan kehittäjänä.

Viimeisessä, *neljännessä askeleessa* kuvaamme esimerkein kuinka ajan murros etenee jo pinnan alla. Kuinka kvartaalitalouden talutusnuorassa pitkään toimineet yksilöt ovat uskaltaneet irrottautua tutuksi tulleista työelämän ympyröistään. Nämä ensimmäiset rohkeat suunnannäyttäjät ovat jo lähteneet liikkeelle puhkomaan umpihankea kohti parempaa, ihmiskeskeistä huomista. Kukaan heistä ei halua enää palata takaisin entiseen. Oma irtiottomme kvartaalitalouden talutusnuorasta pari vuotta sitten ei ollutkaan kummajainen. Samankaltaisia irtiottajia, pakotettuja tai vapaaehtoisia liikkeelle lähtijöitä, on kasvava joukko jo lähes jokaisen meidän tuttavapiirissä. On ollut hienoa todeta, että emme olekaan yksin!